

VÝMENA ROLÍ – RAZ JA, RAZ TY

● Čo znamená výmena rolí?

Výmena rolí je veľmi prirodzeným postupom bežného rozhovoru, ktorý väčšina ľudí – pravdepodobne aj Vy – využívate bez toho, aby ste si uvedomili, že ide o komunikačnú stratégiu. Rozhovory, ktoré bežne vediete v práci, doma alebo aj v obchode sú vlastne sledom výmen konverzačných rolí. Raz zastávate rolu hovoriaceho, ktorý informácie sprostredkúva, potom zasa rolu počúvajúceho, ktorý informácie prijíma. Kým Vy si pravidlá takýchto výmen ani neuvedomujete, sú pre Vás prirodzené, zatiaľ Vaše dieťa sa ich musí naučiť.

● Prečo je výmena rolí dôležitá?

Stratégia výmeny rolí pomôže dieťaťu neskôr aktívnejšie sa zúčastňovať na hre alebo na vzájomnej komunikácii. Dieťa sa tým učí dôležitú schopnosť pre budúci rozhovor, a to, že raz hovorí, inokedy počúva.

● Kedy začať s výmenami rolí?

Vaše dieťa je pripravené vymieňať si s Vami role už vo veľmi útlom veku. Ide hlavne o neslovné výmeny, do ktorých sa dieťa zapája pohľadom, pohybom tela, výrazom tváre, alebo v neskoršom veku aj nejakým gestom. Možno ani netušíte, ale prvé výmeny medzi rodičom a dieťaťom sa môžu uskutočniť už v 2. mesiaci veku dieťaťa. Ide napríklad o opätovanie Vášho úsmevu úsmevom dieťaťa, alebo reakciu džavotáním na Váš hlas.

● Čo je úlohou rodiča?

Vašou úlohou je vytváranie vhodných situácií, počas ktorých si dieťa výmeny môže precvičovať. Pokúste sa vymieňať si roly s dieťaťom najprv na „neslovnej“ úrovni – počas denných aktivít, kŕmení alebo aj počas hry.

● V akých situáciách sa výmeny dajú vyvolať?

Stratégia výmen rolí je výnimočná práve kvôli tomu, že sa dá precvičovať a vyvolávať počas akejkoľvek činnosti, v akomkoľvek prostredí a v ktorejkoľvek časti dňa. Je iba na Vás, aký čas alebo situáciu si vyberiete.

● Ako sa stratégia výmeny rolí používa?

Túto stratégiu môžete použiť veľmi ľahko. Počas nejakej činnosti sa začnite s Vaším dieťaťom striedať. Vykonať nejakú činnosť a potom čakajte na reakciu dieťaťa. Na jeho reakciu, ktorá nemusí byť vôbec slovná, môže ísť len o úsmev, pohyb, činnosť alebo vydanie nejakého zvuku, vy opätovne zareagujte a znova počkajte na reakciu dieťaťa. Takto môžete postupovať, až kým sa Vám alebo Vášmu dieťaťu daná činnosť nezunuje. Je však lepšie vytrvať, až kým výmeny neomrzia Vaše dieťa.

● Niekoľko príkladov činností a situácií, pri ktorých sa výmena rolí dá výborne používať:

■ V prvom období vývinu Vášho dieťaťa, ktoré nazývame aj *obdobie nezámernej komunikácie (0-8 mesiacov)*, ešte nevie komunikovať zámerné, avšak výmeny rolí zvládne na neslovnej alebo zvukovej úrovni.

- pozorujte dieťa počas **manipulácie s predmetmi a hračkami**. Zoberte si rovnakú hračku a napodobňujte jeho pohyb – búchanie, hrkanie, mávanie, kývanie hlavou, atď. Potom čakajte na reakciu dieťaťa. Väčšina detí činnosť zopakuje, čo je znakom pre Vás, aby ste zahrli svoju rolu. Pokračujte, až kým táto hra dieťa neomrzí. Vhodné hračky sú: hrkálky, hryzátka, zvukové hračky.

- na **zvukovej úrovni** je výmena rovnaká: počkajte, kým dieťa vydá zvuk, potom Vy ten zvuk zopakujte a počkajte na reakciu dieťaťa. Napríklad: Vaše dieťa vydá zvuk: ÁÁÁ, Vy ho zopakujte: ÁÁÁ a počkajte ako dieťa zareaguje.

■ Ďalšia úroveň vývinu Vášho dieťaťa je úroveň **zámernej komunikácie**(8-12 mes.), kedy by si malo vedieť Vaše dieťa s Vami niekoľkokrát vymeniť roly na zvukovej úrovni, alebo v rámci hry. Zvukovú úroveň výmeny rolí sme spomenuli vyššie. Vhodné hrové aktivity podnecujúce k výmenám:

- **Hra s loptou alebo autíčkom**: sadnite si oproti dieťaťu na zem. Posuňte mu autíčko alebo loptu. Čakajte na jeho reakciu, prípadne slovne označte, čo očakávate: „Teraz Ty!“ Dieťa by Vám malo loptu alebo inú hračku posunúť späť.
- **Hra s kockami**: väčšina detí v tomto veku miluje búrať veže postavené z kociek. Využite to! Postavte vežu a počkajte na reakciu dieťaťa. Ak ju zhodí, postavte novú a čakajte. Takto pokračujte, až kým hra dieťa neomrzí. Kocky môžete použiť aj pri **vkladaní alebo vyberaní z krabice**-jednu kocku vyberte Vy, druhú dieťa.

Výmena rolí sa môže podnecovať aj v bežných činnostiach, napr.:

- **Nakupovanie**: zapojte svoje dieťa do vykladania alebo nakladania tovaru do/von z košíka. Prvý predmet vyberte Vy. Potom vyzvite svoje dieťa aby urobilo to isté. Takto sa striedajte, až kým to dieťa neomrzí, alebo kým sa Vám neminú potraviny ☺. To isté môžete použiť aj **pri vyberaní prádla z práčky, riadu z umývačky riadu, hračiek z krabice**, atď.

■ Nasledujúca úroveň vývinu je už úroveň **jednoslovných prehovorov**(12-18 mes.). Vaše dieťa už označuje predmety, ľudí, zvieratá alebo aj deje jednoslovnými vyjadreniami. V tomto období sa už dieťa vie zapojiť do komunikácie aj do hier. Pri precvičovaní výmen rolí môžete použiť všetky vyššie uvedené aktivity a hry, môžete však zapojiť už aj slová: napr.:počas vyberania potravín ich môžete aj pomenovať. Počas aktivít môžete dieťa aj slovne podnecovať, aby dodržalo pravidlá výmen: Teraz idem ja. Počkaj! Teraz si na rade. Teraz môžeš. atď.

- **Čítanie knihy**: táto aktivita neznamená, že si s dieťaťom prečítate knižku od začiatku do konca, ale že v nej striedavo listujete(raz Vy – raz dieťa), striedavo pomenúvate zvieratká, predmety, atď. v knihe.
- Dieťaťu už môžete klásť aj **otázky**, ktoré ho vo výmenách podporia. Mali by to byť otázky, ktoré mu dávajú na výber, alebo po ktorých očakávate nejakú slovnú odpoveď. Vyhýbajte sa však otázkam, na ktoré môže dieťa odpovedať áno alebo nie. Reagujte na jeho prejavy, vysvetľujte mu a čakajte na jeho reakcie.

■ Na úrovni **dvojslovných vyjadrení**(18-24 mes.), keď je dieťa schopné už vyjadriť svoje potreby, myšlienky alebo pocity spojením dvoch slov, sú všetky vyššie vymenované aktivity vhodné.

■ Úroveň **rozvítených viet**(24-30 mes.) znamená, že Vaše dieťa vstúpilo do obdobia, keď je schopné vyjadrovať sa v zložitejších vetách. Dieťa je schopné sa už aj **pýtať otázky, komentovať(opisovať) činnosti a správne reagovať na Vaše otázky**. To všetko môžete využiť pri výmenách. Reagujte na vety dieťaťa a počkajte na jeho reakciu, ak odpovie, snažte sa rozhovor udržať, až kým dieťa samé neukončí konverzáciu. Vhodné témy na rozhovor sú: zážitky dieťaťa, čo videlo počas prechádzky, akú rozprávku videlo, zvieratká, autá –výber témy je na Vás, podľa záujmu Vášho dieťaťa.